

i un *larafuzarse* «engrasarse la cara o los bigotes al comer», *-fuzar* «revolver los cerdos su comida con el hocico»: sens dubte metàtesi de *laf(a)ruzar*. D'altra banda ja hi ha més dubte en *larpear* «comer glotonamente como hacen los cerdos», *larpar* «coger, tomar», *larpadela* «hartazgo de golosinas». Si aquí hi hagués continuïtat real, ens interessaria majorment per un mot ross. que llegim amb el sentit de 'taques': «me va portar les calces del bailet d'estable: / n'hi havia *llepres* Déu sap, / taques grosses com el cap», Saisset (*Catal. d. Ross.*, 252). Però en aquestes formes amb *-rp-* ja no ens aquieta gens el record de la *-p-* basca, i menys la del toscà *lerpio* (supra): tenim la impressió que hem passat ara als dominis d'una altra arrel (cf. gall. *larpan* «hombrón ordinario» < **lafra-pan* 'devora-pa', 'panarra?', fr. *bâfrer?*, *BRÖFEC?*); sense que sigui fàcil de traçar la ratlla o ratlles partioneres, car hi pot haver casos de superposició paronímica, amb suma d'alguns elements d'una i altra. El mateix diria jo dels elements que aplega MLWagner (*D. Et. Sdo.*), s. v. *allufai*, on certament s'acumulen elements de procedència diversa.

Llefuc, llefuga, llefugar, V. llefre Llega, V. llegua 25

LLEGANYA, mot comú al català amb el castellà i la llengua d'oc; la forma més estesa, i probablement primitiva, és *laganya*; l'origen és incert, però com que són improbables les etimologies romàniques que n'han suggerit, és versemblant que sigui pre-romà, potser del mateix origen proto-hispànic que el basc *lakaiña* (i la seva família *laka, lakar, lakatz*), que significa 'tany', 'bri', 'grop de fusta', 'aresta vegetal', suposant que el significat bàsic fos alguna cosa com 'bri', 'brossa', 'menuderia'. □ 1.ª doc.: Tant *Laganya* com *Laganyós* ja apareixen com a malnom d'hommes en el segle XII; *leganya* per a la de l'ull, S. XIII, i en la forma *laqaina* com a mossàrab, S. XIII.

«Enaxí con se descové ab vista corporal busca o *leganya* en uyl, enaxí se descové ab los ulls qui veen Déu colpa e peccat --- ab aygua de ton cor, ixent de tos ulls, ab làgremes e ab plors, lava tos ulls corporals per tal que contrició e penitència munden e denejen ta ànima de vicis ---», Llull (*Do. Pu.*, § 42, ed. Gili, p. 100), text copiat amb fonètica molt oriental i freqüent confusió de *a/e* (de poca autoritat, doncs, sobre la *e*). En la «*Rúbrica de la laganya qui ve per accidents*» en el *Libre de figura de l'uyl* traduït del Mestre Alcoati en el S. XIV, ben autoritzat en la matèria: «la *laganya* que esdevé per accidents de part de fora, així com per la calor del sol, o per pols o per fum o per medicina fort --- en les maneres de la *laganya* calent ---» etc. (f° 40v1).

Tant o més antiga que la documentació del substantiu és la de *laganyós*, a manera de malnom de persona: B. *Lagai<n>ós*, home d'Hostafrancs de Segarra que ha sofert una depredació de B. de Peramola (localitats citades, entre Guissona, Agramunt i Cervera) en un doc. del S. XII (PPujol, *DocVgUrg.*, 6.19, p. 15).

Famós malnom d'un guerrer, que potser patia de mal d'ulls o no li vagava prou de rentar-se la cara, el de l'heroi de la Reconquesta de Vall-de-roures, que es fortificà a mj. S. XII en la inaccessible Penya de la Caixa, poc a l'O. d'aquesta vila nostra del Matarranya, i d'aquí rebé el nom de *Penya d'Asnar Laganya* (sovint s'ha entès malament la grafia *Lagaya* en aquest cas, amb *-y = -ny-* i hem llegit repetidament que n'han dit d'*Asnar La Gaya*, sense fonament), facilitant coratjosament el ràpid avenç d'Anfós el Cast; «Anfós I --- en Huesca --- dio a San Salvador de Zaragoza la Peña de Asnar *Lagaña* con sus términos ---», 24-VII, 1175 (*BABL* II, 393); altra lliçó errònia en la donació d'Alcanyís a Calatrava, l'any 1179, on es fixen els límits d'aqueixa posició pel «fluviu de Algars --- penas de *Aznar La Gayona*, Fozespalda, Monte-rubeo, Balbona, Jaganta, Molinos, Exulve», any 1179 (Nic. Sancho, *Descr. de la C. de Alcañiz*, 1860, p. 590). Continua essent malnom aplicat a persones sobretot en terra valenciana: Mas de *lagána* a Costur, el *Racó lagána* a Confrides, la *Caseta de lagayéta* a Alcoi (1961-3), partida el *laganyós* a Almudaina, 1963.

També apareix en literatura antiga: «véu venir una bèstia --- en cade dent tenia una ànima enastade, los ulls avia molt gro<s>sos e desmesurats, vermells e tèrbols e axerpelats, tot co<r>rens de *lagay<n>a*, e la sua esgardadura tan fera e espaventable que glay metia a hom», *Hist. del Cav. Tuglat*, fi S. XIV (*CoDoACA* XIII, 90.12); «l'ull ple de *leganya* res no coneix», Eiximenis (*Terç*, cap. 227); «los ulls --- lagrimosos, ab *laganya*», *Curial* (*NCL* III, 224); «*llaganya*: lippa» i més amunt *laganyós*, JnEsteve, *LiEleg.*, c-8; «suziedats del cos --- gargall --- suor --- *llaganyes* dels ulls: lema --- *llaganyós*: lemosus; ---», OPou (*TbPu.*, 22).

Fins avui es continua pronunciant amb *lla-* en els parlars occidentals: *lagána* Areu de V. Ferrera i Estaon, igual que en val. (MGadea, *T. del Xè* II, 52; Estrig, E. Valor a Castalla etc., c. 1950); bé és veritat que també es pot sentir *legána* en algun lloc (Tor de V. Ferrera, Farrera, 1932-3), cf. *Canyissaes*, p. 108. Hi ha *lagána* a l'Alt Aragó (Biescas de Gállego, 1966). O bé, alterat per etim. pop.: mall. *paganya* (perquè s'apega o és apegalosa): «els ulls, que tenen ara tot cots i empastissats de *paganyes* d'aldèssia, gelosia ---», AMAlcover (*BDLC* XI, 178); *maganya*, vulgarisme de la ciutat i horta de Val. (MGadea, *T. del Xè* II, 156).

De *llaganyós* ultra el doc. del S. XII: «vici aparent és: geperut d'enant o de tràs; e senyal de nafres; orbetat, rancaylós, *lagaynós*, erniós ---», *CostTort*. (ed. OL, p. 310); «los ulls són fets *laganyosos*, los labis grocs, lo cuyro dessecat ---», Ant. Canals, *Arra de Ànima*, *NCL*, 149; amb grafia *lle-* (testimoniis no prou segurs perquè en tots aquests mss. es veuen trets orientals, pocs o molts): «altres malalties no t'escusen: si haveu puagre, no sou excusats; si est naffrat e menjes bé, dejuna; si est *leganyós* ---», StVicentF (*Quaresma*, 23.84); «orarat ere l'home qui havie los ulls *leganyosos*, si més amave que-ls hi traguessen que si<l>s hi jaquie ---», *Breviloqui* de J. de Galles, p. 141; «PARTS